

ERNST PREGELI meenutusi.

Elas ime oma 4-ja liikmelise perega Tallinnas. 1922. a hakati Põlma külas Uuemõisas talusid jagama. Siis kolisime S ooa luste külla N urga tallu:iss, ema , vend Elmar ja mina. Vsnemed said maad 29 ha, millest põldu oli 10,5ha. Talu sai nimeks "Oru". Elumaja ehitamiseks võeyi riigilt laenu 60tuh. Masinatest osteti sahk, äke, kultivator, 3-4a. hiljem viljalõikajad. Muretseti loomad. Talude rajamiseks kulus 3-4a olenevalt võimalustest.

Töötama tuli talus hakata varakult. Heinakaarel olin ju ba 9-a. selt. Heinamaad oli 10ha ja ess asus ka dust kaugel Lihuveskilä. Mets oli Ojamaa tega. Mäletan, et seal kasvasid ilusad käsivarrejämedused kased. Heinamaal oldi terve nädal korraga. S õögiks võeti kaasa kartuleid, si lku, hapupiims. Peale ema olid kõik heinal. Ema pidi ju l oomi toimetama, 2-3 lehma tahtsid lüpsata jne. Lõpuks kas vas lehmade arv 5-ni.

Künnipoiss sai minust 12-13a.-selt. Algul künda 1 hobusega, hiljem kahega. Mäletan, et mõis andis algul ühe kimli. See oli tugev tööhobune, kuid igavene tuim tükk küll tehtis sundimist. Kui veel ajal oli maa väga kõva, andis lapsel nügida. Aga tegema pidi. Sellega olime harjunud.

Raha tuli si sse rukki ja taluvõii müügist. Rukkijahu javõii müüdi maha Rapla turul. Kaup viidi hobusega. Turg oli tevadik suur, toimus nelj apseviti. Alevirahvas sai kogu oma sõõgipo lise turult. Eriti nõutav oli koduvorst. Samast võii osta ka v likku riide kraami. Meilt viidi turule pörssid, 10-20 krooni tükk. Kui autod siginesid, siis ostsid lihunikud 3-4t liha kokku pendi auto peale ja läks.

ja viidi Tallinna turule. Talus kasvatati ka lina. Selle-
ga tegelesid naised. Kogu töö käis käsitsi. Linad leotati
Kuriste augus. Sügisel toodi kangasteljed tuppa. Kooti ige-
sugust riidet, nii selga kui voodisse. Lambaid oil meil
oma 10-20, sealt sai kenasti villi, jätkus kraasimiseks
ja keetramiseks. Loomad ise müüdi lihaks.

Riigilt võetud võlg tuli tasuda 40-50 aasta
jooksul. Rent e. m. maks oli 8000? ... aastas.

Seltsielu külas oli huvitav. Öhtuti tuldi kokku, eriti
laupäeva öhtuti. Rehe talu kerjemaale rajati tantsuplats.
Kogu töö tegi d. ä. ra. noored ise. Saagisid maha puud,
juurisid ka n. n. v. välja. Suur töö tehti maakirvsetega,
muud abimeest ju polnud. Plats oli ilus lage, pingid
ümberringi. Ei puudunud ka suur kahe poolega kiik.
Põlma külas oli palju noori, mi. nu. m. letamisi 26.
Hi. ho. Jaanus elas siis N. õ. m. salus, tema mängis lõõtsa,
hiljem skordioni. Sageli käis pidu hommikuni. sai ka
otse peolt heinale mindud. Laul seatis paljusid t. õ. d.,
leuldi rõõmuga. Ringmängud olid ka igal koosolemisel.
Pearyliseks valiti ikka kõige ilusam ja kergejalgsem.

Viljapeksumasin oli Kivisalu Jaanil. Selle ostmisel
võttis ta laenu. Vilja masindas ta raha eest. Inne peks-
masinaid rapsiti vilja pintadega. Masin töötas suru-
katlaga. Kokku pidi tööjuures olema 28 inimest.
4 voi 5 koormat rukist seemet oli vaja. Hobusega vede-
jaid masina juurde pidi 4-5 olema. Koormasse mahtus 4-5
hakkjalga. Üheskõik 25 vihku rukist. Vankrile seeti suur lai
alus (lamavoi), sinna mahtus hästi peale. Masinal pidi alle
panija teadlik mees olema, muidu ummistas masina ja
tekkis rike. Rukki vihu pidi lahti lõikama, seda tööd

tegi lahutaja. Ta lahutas vihu ühtleselt laiali. Masina otsa all oli 4-5 põhupoissi, kse hangusid põhu kas kuhja või laka peale. 2 naist olid kuhja meistrid, peremees ise viljavedaja. A gapoiss vedas riide või sariiga agnaid. See oli hull töö, eriti odra puhul. Vilja masindamiseks peres kulus 1-2 päeva vähepmalt. Hea masin lasi 4 koormat tunnis läbi, keskmine aga vähem Sai ka 6-7 koormat lastud.

Perensine valmistes tööpererele lõunaks toitu, tema masina juurde ei tulnud. Võ ehk käis koduõlu meestele pakkumas. Seda pruuliti ekstra masindamise ajaks pea igas talu s. Lõunalaud oli rikkalik. Keedeti liha, karvahal suppi, kooki, kuidas kusagil võimalik oli. Kes päeva päeva ette tegi, sellele eraldi tasu ei antud. Kui mees oli mujalt appi kutsutud, siistasuti rahas. A nti ka võid, mune jne. Saadud vilja kuivatati kas kodus või Uuemõisa vilakuivatis.

Jahvatustöö tehti Põlma tuulikus. See on väga vana tuulik, vist mitusada aastat, kuna keegi ei mäleta veski ehitamise aegu. Tuuliku jahvatusel saadi rukkijahu, loomajahu. Püüli tehti Lehes, Raplas. Pändi tera koorem peale jāvahal kulus selle jahvatamiseks 3-4 päeva. Mõlder võttis tasuks iga koti pealt mati täie vilja. Hiljem tuli kas kasutusele rahamatt, see meeldistalumeestele rohkem. Viljematiga sai ju sohki teha, mõlder võis salaja kotist matti võtta. Loomad tapeti vajadusel müügiks. Liha kokkuostjana tegutses Arvo Kaljumäe. Ta ostis kokku peekonit. Elus sead tuli Raiküla jaama viia, sealt toimetati nad edasi Tallinna. Besti peekonit hinnati kõrgelt, seda saadeti ka Inglis- ja Prantsusmaale. Arvo oli vastuvõetava kauba vastu

Väga nõudlik. Kui loomad nõuetele ei vastanud, siis saatis kohe tagasi. ta hindas kauba kohapeal ära. Munade kokkuostja oli Ervin Sõrmus. Vastuvõtu punkt asus Tiivesel. Neli korda nädalas võeti mune vastu. Üks kord nädalas saatis Ervin munad restidega Tallinnale. Kaup pidi värske olema.

Põlma külas oli palju talusid. Praegs täiesti kadunud on Värbu talu. See oli Poobuse taga, Raikküla piiri ääres. Värbu lida peres oli 4-5 last. Nõuabriteks olid Pärnamets Juhan, Parek. Soone talu koha peal on praegu 200-pealine karjalaut Põlmas. Toomingas Herman oli oma talus ja üldse oli 6 talu lähestikku. Mäletan et majad kerkisid kiiresti. Olid seal Aasemaa, Jaan, Ants Landorf, Sõrmus Ervin. Tema küüditati 1940. a. Siberisse. Ta oli vist ka "Päevalehe" toimetaja ja autoomanik. Vanemad olid tal poepidajad Johansonid majas. Arreteeriti ka Arvo Kaljumäe, sai 15a.

Saksa sega oli 3 aastat. Elu käis edasi, maksid oma renti normid olid peal. Tuli anda riigile vilja, liha munejne. Peale sõda ei tohtinud kolhoosidest sõnagi rääkida, lubati kinni panna.

Peale sõja lõppu pandi mind lühikeseks ajaks Järvakandi valla TK esimeheks. Pool aastat olin ametis. Mulle ei meeldinud see amet ja sain MMTJ-i. Sealt suunati tööle Järvakandi ja Raikkülla. Mehi oli MTJ-s palju koos. Organiseeriti MTJ-destis kohe peale sõda. Kümneid mehi arreteeriti, ei läinud päeva kusk trellidega auto poleks mehi ära viinud. Tarvitses vaid näpuga näha, kohe olid läinud. Ei tohtinud midagi ütelda, suu tuli lukus hoida. Masinad MTJ-i toodi Venemaalt. Traktoori -

de väljaõpe toimus Alus. Kuni kolhoosideni künti talu e-
 gade
 maid nende soovi järgi. MTJ-is olin brigadir. Ules-
 andeks oli masinate talvine remont. Töötasu oli
 meestel üsna hea, võis 2-3 tvilja saada. Vilja müüdi turul,
 25rbl. kg eest.

Vend Elmar töötas kolhoosis, puhtis
 vilja. Mingeid kaitsevahendeid ei olnud, organism sai
 mürgistuse, vend suri. Meie perel tuli kolhoosi ande
 2 hobust, lehm, kõik riistad seeme. 6-7 meest olid käh-
 hoose organiseerimas. keegi tahtnud kolhoosi
 minna. Ometi tuli kõigil sinna astuda.

15. 8. 1990. a